# O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

# MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

# ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

***mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami***

***(2024-yil 17-18-may)***

***(2-qism)***

**JIZZAX-2024**

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 461-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d. (PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

4. Пулатов Б. и др. Darajali geometriyaning oddiy differensial tenglamalarda qo ‘llanilishi //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 266-269.

5. Xurramov Y., Polatov B., Ibrohimov J. Kophadning keltirilmaslik alomati //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 399-401.

6. Polatov B., Xurramov Y., Ibrohimov J. Murakkab funksiyalardan olingan aniq integralni taqribiy hisoblash //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1.

7. Xolmanova K. Maksimum belgisi ostida funksional parametrni o’z ichiga olgan integro-defferensial tenglamalar sistemasi uchun boshlang’ich masala //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ международный научный электронный журнал. – 2022.

8. Hikmat o'g'li, Alimov Salohiddin, Eshimov Ilhom, va Rahmatullayev Shahzod. "AYLANISH JISMLARI VA KO 'PYOQLARNING HAJMINI HISOBLASHDA ANIQ INTEGRALLARNING TADBIQLARI." *DUNYODA TA'LIM FAN VA INNOVATSIYA G'OYALARI* 22.3 (2023): 175-179.

9. Sharipova S., INTEGRALLAR N. M. G. E. K. YORDAMIDA YECHISHGA DOIR MASALALAR //Журнал математики и информатики. – 2022. – Т. 2. – №.

## TALABALARNING VATANPARVARLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLANTIRISHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI

**Karimov Dilmurod Abdullahafizovich**
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

**Annotatsiya:** Globallashib borayotgan dunyoda o‘quvchilarda vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirish milliy o‘zlikni anglash, fuqarolik mas’uliyatini, jamiyat hayotida faol ishtirokini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqola talabalarda vatanparvarlik kompetensiyasini tarbiyalashning ijtimoiy-pedagogik ahamiyatini o'rganadi, uning ijtimoiy birdamlik, axloqiy qadriyatlar va jamoa farovonligini ta'minlashdagi rolini o'rganadi. Ta'lim, psixologiya va sotsiologiyaning nazariy asoslariga tayangan holda, ushbu maqola vatanparvarlik ta'limini o'quv dasturiga samarali integratsiya qilishning turli strategiyalari va yondashuvlarini muhokama qiladi, tanqidiy fikrlash, empatiya va xilma-xillikka hurmatni rag'batlantiradigan muvozanatli va inklyuziv yondashuv zarurligini ta'kidlaydi. O‘quvchilarning vatanparvarlik qobiliyatini tarbiyalash orqali o‘qituvchilar XXI asr muammolarini halollik va hamjihatlik bilan hal qilishga tayyor bo‘lgan mas’uliyatli fuqarolarni tarbiyalashga hissa qo‘shishlari mumkin.

**Kalit so‘zlar:** Vatanparvarlik kompetensiyasi, Ijtimoiy-pedagogik, Ta'lim, Fuqarolik, O'ziga xoslik, Qadriyatlar, xilma-xillik.

Kirish: Jamiyatlar tuzilishiga chuqur singib ketgan vatanparvarlik tuyg'usi ta'lim sohasida ko'p qirrali ahamiyatga ega. U shunchaki bayroq ko'tarish va millatparvarlik g'ayratidan ustun bo'lib, chuqur daxldorlik, fuqarolik mas'uliyati va jamoaviy o'ziga xoslikni o'z ichiga oladi. Madaniy xilma-xillik o‘zaro bog‘liqlik bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan bugungi globallashuv sharoitida o‘quvchilarda vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ijtimoiy-pedagogik ahamiyatga ega.

Vatanparvarlik qobiliyatining zamirida o‘z millati: uning tarixi, madaniyati, qadriyatlari va jahon hamjamiyatiga qo‘shgan hissasi haqida har tomonlama tushunish yotadi. Biroq, haqiqiy vatanparvarlik qobiliyati faktlar va belgilarni eslab qolishdan tashqari, ushbu tushunchalarni tanqidiy tahlil qilish va ular bilan shug'ullanish, o'z mamlakati va uning dunyodagi o'rni haqida nozik tushunishni o'z ichiga oladi.

Ushbu maqolada o‘quvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini tarbiyalashning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati, uning ijtimoiy hamjihatlikka, axloqiy rivojlanishga va faol fuqarolik pozitsiyasiga qanday hissa qo‘shishi o‘rganiladi. Ta'lim, psixologiya va sotsiologiyaning nazariy tushunchalariga tayangan holda, u vatanparvarlik tarbiyasini o'quv dasturiga kiritish strategiyalarini o'rganadi, tanqidiy fikrlash va xilma-xillikka hurmatni rag'batlantiradigan muvozanatli yondashuv zarurligini ta'kidlaydi.

O'qituvchilar o'quvchilarni tobora o'zaro bog'langan va o'zaro bog'liq bo'lgan dunyoga tayyorlashning murakkabliklari bilan kurashar ekan, vatanparvarlik kompetentsiyasini tarbiyalashning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Talabalarni zamonaviy jamiyatning murakkabliklarini halollik va hamjihatlik bilan engish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va qadriyatlar bilan qurollantirish orqali o'qituvchilar o'z xalqlari va umuman jahon hamjamiyatining kelajagini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Ijtimoiy-pedagogik istiqbol talabalarning vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirishni tekshirish uchun ishonchli nazariy ob'ektivni taqdim etadi. Ta'lim, sotsiologiya va psixologiya nazariyalariga asoslangan bu asos individual rivojlanish, sotsializatsiya jarayonlari va kengroq ijtimoiy-madaniy kontekst o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sirni ta'kidlaydi.

Bu nuqtai nazarning markazida sotsializatsiya kontseptsiyasi mavjud bo'lib, u orqali insonlar jamiyatda samarali ishtirok etish uchun zarur bo'lgan bilim, qadriyatlar va ko'nikmalarga ega bo'ladigan umrbod jarayonni anglatadi. Vatanparvarlik tarbiyasi doirasida ijtimoiylashuv madaniy meros, milliy o'ziga xoslik va fuqarolik qadriyatlarini avloddan-avlodga o'tkazishni o'z ichiga oladi. Rasmiy va norasmiy ta'lim tajribalari orqali o'quvchilar ijtimoiy me'yorlar va umidlarni o'z ichiga oladi, milliy davlat a'zolari sifatida o'zlarining tegishliligi va o'ziga xoslik hissini shakllantiradi.

Bundan tashqari, ijtimoiy-pedagogik asos maktablarning sotsializatsiyaning asosiy agentlari sifatidagi rolini ta'kidlaydi, bu erda talabalar nafaqat akademik bilimlarni egallaydilar, balki fuqarolik uchun zarur bo'lgan ijtimoiy va hissiy vakolatlarni ham rivojlantiradilar. Ta'lim psixologiyasidan olingan ma'lumotlarga asoslanib, bu nuqtai nazar intellektual qiziqish, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy-

emotsional farovonlikni rivojlantiruvchi qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratish muhimligini ta'kidlaydi.

Sotsiologik nuqtai nazardan, vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirishni kengroq ijtimoiy birlik va jamoaviy o'ziga xoslik kontekstida ko'rish mumkin. Guruhning birlashishi va o'ziga xoslikni shakllantirish nazariyalariga asoslanib, ushbu istiqbol umumiy ramzlar, marosimlar va rivoyatlarning milliy o'ziga xoslik va birdamlikni qurishga qanday hissa qo'shishini o'rganadi. Milliy davlatga daxldorlik va sadoqat tuyg'usini targ'ib qilish orqali vatanparvarlik tarbiyasi ijtimoiy rishtalarni mustahkamlaydi va fuqarolarda jamoaviy maqsad tuyg'usini rivojlantiradi.

Qolaversa, ijtimoiy-pedagogik asosda kognitiv psixologiyaga oid tushunchalar o‘zida mujassamlangan bo‘lib, ularda idrok, xotira va fikrlash kabi kognitiv jarayonlarning o‘z mamlakatiga nisbatan munosabati va e’tiqodini shakllantirishdagi rolini yoritib beradi. Kognitiv-xulq-atvorli yondashuvlar orqali o'qituvchilar o'quvchilarga tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, bu ularga ma'lumotni tanqidiy baholash, stereotiplarga qarshi kurashish va fuqarolik nutqida ishtirok etish imkonini beradi.

Umuman olganda, ijtimoiy-pedagogik nuqtai nazar o'quvchilarning vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirish, individual rivojlanish, ijtimoiylashuv jarayonlari va jamiyat dinamikasi o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni yoritish uchun ta'lim, sotsiologiya va psixologiya tushunchalarini birlashtirish uchun keng qamrovli asosni taklif qiladi. Ushbu nazariy asosdan foydalangan holda, o'qituvchilar o'quvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqishlari va shu orqali XXI asrning qiyinchiliklari va imkoniyatlarini boshqarish uchun jihozlangan mas'uliyatli fuqarolarni rivojlantirishga hissa qo'shishlari mumkin.

Ijtimoiy-pedagogik ahamiyati:

Talabalarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirish shaxs uchun ham, butun jamiyat uchun ham muhim ijtimoiy-pedagogik ahamiyatga ega. Individual darajada vatanparvarlik kompetensiyasi kuchli o'zlik, tegishlilik va o'zini o'zi qadrlash hissini rivojlantirishga yordam beradi, chunki o'quvchilar o'zlarining madaniy merosi va milliy o'ziga xosligini qadrlashni va qadrlashni o'rganadilar. Bundan tashqari, vatanparvarlik tarbiyasi ijtimoiy adolat va demokratik fuqarolikni rivojlantirish uchun muhim bo‘lgan hamjihatlik, mas’uliyat va xilma-xillikka hurmat kabi axloqiy qadriyatlarni tarbiyalaydi. O‘qituvchilar fuqarolik burchi va axloqiy yaxlitlik tuyg‘usini singdirish orqali o‘quvchilarga o‘z jamiyatlarining faol va faol a’zosi bo‘lish, ongli qarorlar qabul qilish va ijobiy ijtimoiy o‘zgarishlarni targ‘ib qilish qobiliyatiga ega bo‘lishlari mumkin.

Vatanparvarlik qobiliyatini rivojlantirish strategiyalari:

Vatanparvarlik qobiliyatini rivojlantirishning samarali strategiyalari inklyuziya, tanqidiy fikrlash va tajriba asosida o'rganish tamoyillariga asoslanishi kerak. Tarix, fuqarolik, adabiyot va san'atni o'zida mujassam etgan fanlararo yondashuvlarni o'z ichiga olish talabalarda o'z mamlakatining merosi va qadriyatlari haqida yaxlit tushunchani rivojlantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, millatchilik, imperializm va madaniy xilma-xillik kabi munozarali masalalar bo'yicha muloqot va mulohaza yuritishni rag'batlantirish talabalarni turli nuqtai nazarlarni tanqidiy

baholashga va boshqalarga nisbatan hamdardlikni rivojlantirishga undashi mumkin. Jamiyatga xizmat ko‘rsatish loyihalari, madaniy almashinuvlar va fuqarolik ishtiroki faoliyati kabi tajribaviy o‘rganish imkoniyatlari ham talabalarga fuqarolik o‘ziga xosligi va mas’uliyat hissini mustahkamlovchi amaliy ko‘nikma va tajribalar bilan ta’minlashi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati uning shaxsda o‘ziga xoslik, daxldorlik va fuqarolik mas’uliyat hissini tarbiyalash, shu bilan birga jamiyatda ijtimoiy hamjihatlik, axloqiy qadriyatlar va jamoaviy farovonlikni mustahkamlash salohiyatidadir. Inklyuziv va tanqidiy yondashuvlar orqali vatanparvarlik ta'limini o'quv dasturiga kiritish orqali o'qituvchilar talabalarga zamonaviy dunyoning murakkabliklarida halollik va hamjihatlik bilan harakat qilishga qodir bo'lgan faol va faol fuqarolar bo'lishlari mumkin. Oxir oqibat, vatanparvarlik qobiliyatini tarbiyalash 21-asrda fuqarolik tarbiyasining asosiy jihati hisoblanadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:**

1. Belikov, V. A., Romanov, P. Y., & Smirnova, L. V. (2022). FEATURES OF PATRIOTIC EDUCATION OF COLLEGE STUDENTS IN THE PROCESS OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCIES. *Инновационное развитие профессионального образования*, 109.

2. Pavlova, O. A. (2015). CULTURAL COMPETENCE AS A BASIS THE FORMATION OF PATRIOTIC CONSCIOUSNESS UNDERGRADUATE STUDENTS. *КАРЕЛЬСКИЙ*, 26.

3. Jakubowska, E., & Olek-Redlarska, Z. (2017). Civic and Social Competences and the Patriotic Education of Small Children. *Rocznik Teologii Katolickiej*, *16*, 141-159.

## TALABALARDA MENEJERLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA RAHBARLIK SIFATLARI

**Yakubov Umid**
Oliy ta’limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi bosh mutaxassisi

Xodimlar bilan muloqotda bo‘lishga to‘g‘ri kelganda, u doimo xushmuomala bo‘lib, odob, ahlok normalarini buzmaslikka harakat qiladi, lekin hyech qachon ular bilan tortishmaydi. Majlislarda agar biror muammo munozarani keltirib chiqarsa, u bevosita jarayonga aralashmay, oxirgi so‘zni o‘ziga qoldiradi. Shunday qilib, xodimlarga fikrlash va hatti-harakatlar erkinligi berib qo‘yilgan, bular yuzasidan boshliqning fikri so‘ralgan taqdirda ham, undan aniq gap chiqmaydi, chunki u xodimlarni yaxshi bilmaydi, qolaversa, ularni xafa qilib qo‘yishdan qo‘rqadi.

Olimlar fikricha, bunday rahbar ishni olib borgan jamoalarda barcha ko‘rsatkichlar doimo orqada, qo‘nim ham yo‘q. Liberal rahbar ishda o‘zboshimchalikka yo‘l qo‘yib, ko‘p turmay, boshqa yerdan ish qidirishga harakat qiladi.